

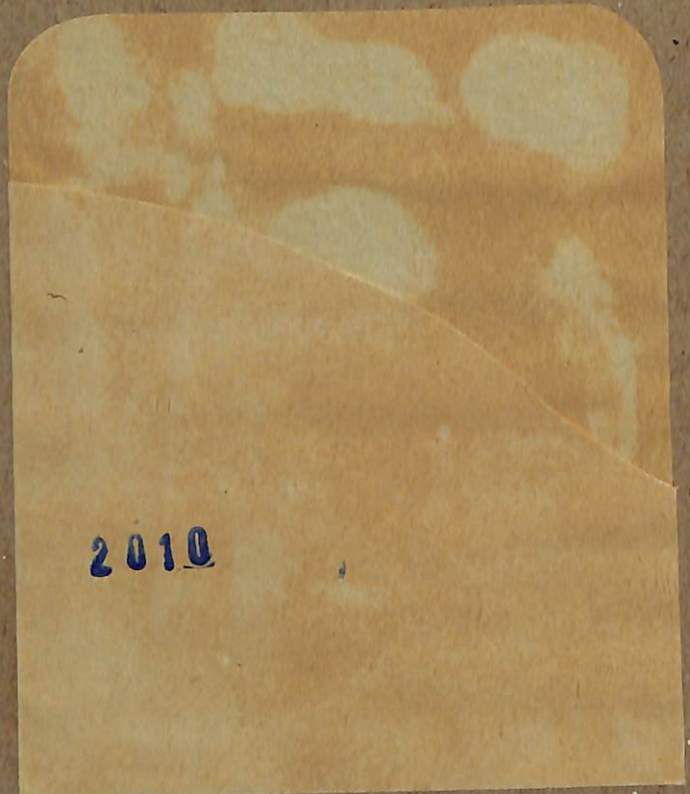
60

3258

491.39-8

U-54

218

2010

Խ. Ս. Հ. Մ.

Հ. Խ. Ս. Հ.

Պրոլետարներ բոլոր յերկրների, միացե՛ք.

ԱՅԲԲԵՆԱՐԱՆ

ՀԱՍԱԿԱՎՈՐՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Կազմեցին Լուսժողովման յեկ Հայկական
Դիվիզիայի մի խումբ աշխատակիցներ

~~4439~~

4439

2002

ՊԵՏԱԿԱՆ ՌԱԶՄԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԱԶՈՒԹՅՈՒՆ

ԾՈՍԿՎԱ—1926

491.542-82

Խ. Ս. Հ. Ս.

Հ. Ս. Խ. Հ.

Պրոֆեսորներ բոլոր յերկրների, միացե՛ք.

431.99-8

Ա-54

ԱՅԲԲԵՆԱՐԱՆ

ՀԱՍԱԿԱՎՈՐՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Կազմեցին Լուսժողկոմասի լեզվապետ
Դիմիտրի Գիլիգիայի մի խումբ աշխատակիցներ

60

ՊԵՏԱԿԱՆ ՌԱԶՄԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԱԶՈՒԹՅՈՒՆ

ՄՈՍԿՎԱ—1926

БУКВАРЬ ДЛЯ ВЗРОСЛЫХ

НА АРМЯНСКОМ ЯЗЫКЕ

По заказу Государственного Военного
Издательства исполнено Московским
Акционерным Издательским Обществом.

МОСКВА—1926

I.

բանակը ուժ է

ուժ է բանակը

ուժ է մեր բանակը

մեր բանակը մեր ուժն է

Հարցեր. ա) Նայեցեք այս նկարին:

բ) Ի՞նչ է անում բանակը:

գ) Ո՞ւժ է պաշտպանում մեր բանակը:

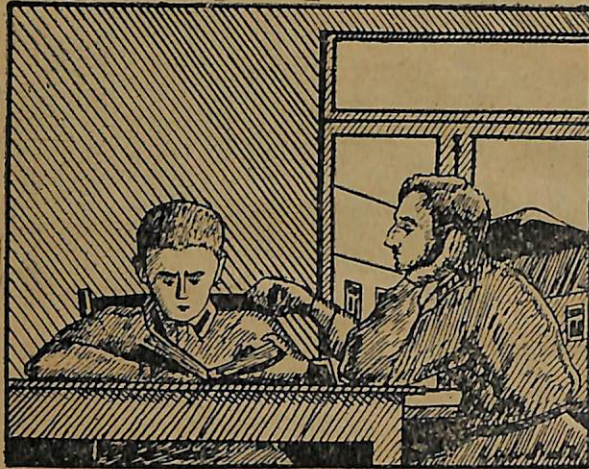
786-9/
84287-սկ

Գրադարան 269 ր.

Տիրած 1500

Պետրոսի առաջին տպարան վաղարշապատում

մեր բանակը ադա չունի

ադա չունի

մեր բանակը

մեր բանակը

կարմիր բանակ է

կարմիր բանակ

է մեր բանակը

կարմիր բանակը ուժ ունի
մեր բանակը մեր ուժն է:

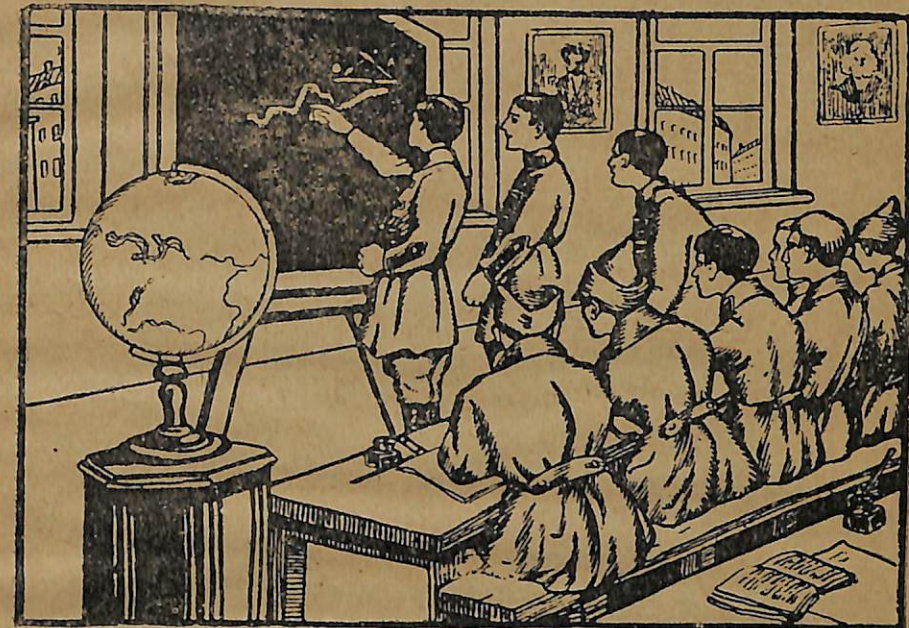

Հարցեր. ա) Ո՞վ է ադան:

բ) Ինչո՞ւ ադային
հրաճան չենք
տալիս:

գ) Կու՞լակի տղան
ի՞նչ աշխատանք
է տանում բա-
նակում:

դասակը դասի է

դասի է դասակը.

կարմիր դասակը ուսու՞մ ունի.

դասակը ուսու՞մ ունի ուժ ունի.

ուսու՞մ ունես ուժ ունես.

ուսու՞մ չունես ուժ չունես:

դասակ ու դասակ կազմում են բանակ

դասակը բանակի մասն է.

կարմիր բանակն ունի դասակներ.

դասակը ուսումն ունի ուժ ունի.

ուժեղ դասակներ—ուժեղ բանակ:

դա~սակ ու դա~սակ

ուզումես հաղթել յեղիր կարգապահ

կարգապահ յեղիր, վոր շուտ սովորես
ու հաղթող լինես.

կատարիր պետի հրամանը—

պետը ավելի գիտակ է.

հաղթել կարող է կարգապահ դասակը.

կարգապահը գիտակ է, կարող է, հաղթող է:

ու~զում ես հաղ~թել, յե~ղիր կար~գա~պահ:

մեկը բոլորի համար, բոլորը մեկի համար

կարմիր զինվոր ու կարմիր պետ
միշտ համամիտ, միշտ իրար հետ.

բաժն յեղիր ու կարգապահ,

վոր հաղթող լինես,

յեղիր քաջ, շիտակ ու ընկերասեր.

քաջ մարտիկը կըմեռնի, ընկերոջը կազատի.

մե-կը բո-լո-րի հա-մար, բո-լո-րը մե-կի հա-մար

Վեկը բոյորի համար—
բոյորը Վեկի համար:

VII.

Բանվորի և գյուղացու ունեցվածքը մերն է

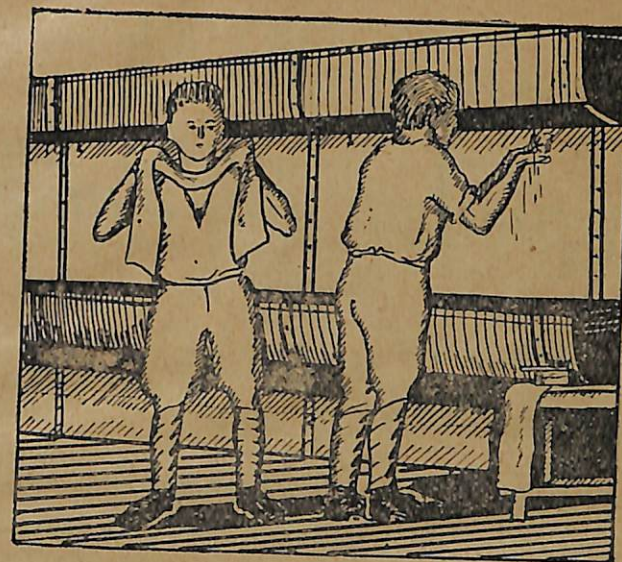
Ժողովրդի ունեցածը քոնն է—աչքի լույսի պես
պահիր.

խնայիք, խնամիր, պահիր բո ձին, հրացանը, հա-
գուստը, գորանոցը.

այդ բոլորը ժողովրդական ունեցվածք է
առաջ ազան եր տերը, հիմա մենք:

աղ ա-ղա	ա Ա	ա Վ
աղա, աղ աղա	ղ Ղ	ղ Չ

աղ աղա, աղա՛ս—եղ աղա չկա

VIII.

Կարմիր բանակայինը պետք է մաքրասեր լինի

մաքուր լինես՝ առողջ կըլինես,

վոր առողջ լինես, լավ կըսովորես,

վոր լավ սովորես—հաղթող կըլինես.

վճլոտ զինվորը կես զինվոր է.

բանակը ուժեղ է, յերբ նա առողջ է:

ոգտմիր թարժ ողբից, արևից, զրից.
Վի թփիր հապակին.

լինի	լի-նի	ի Ի	ի ի
լինես	լի-նես	ս Ս	ս Ս

Կարմիր բանակի գաղտնիքը լավ պահի

Թշնամին լսում է—

գաղտնիքը նրան մի ասի.

Թշնամին ել ունի գաղտնիք—

նա մեզ չի ասում.

գաղտնիք դու ել ունես, սուս արա:

ուսնես ու-նես ու Ու ու Ու

ուսնի ու-նի ու Ն ու Ն

Սովորի գաղտնիք պահել, Թշնամին քնած չէ.
Թշնամին ամեն բան իմանա, մեր բանը կը վատանա:
շարախոս մի չինի—մնաս կրքերես կարմիր
բանակին. յեղիք գաղտնապահ:

X.

Հանցանքը պատժվում է լավ գործը խրախուսվում

կատարիք հրամանը, վոր չպատժվես:

Սուրենը սիրով եր պետի պատվերը կատարում.
նրան սիրում եյին պետն ու ընկերները, իսկ Թըշ-
նամու համար սուր ասեղ եր նա:

ընկեր, ըն-կեր	ը	Ը	ը	Ը
սեր, եր, ե	ե	Ե	ե	Ե
ուսներ ու-ներ սի-րում	ը	Ր	ը	Ր

Սուրենը կարգապահ չէր. նրան չեյին սիրում, պատ-
ժում եյին:

պարսպանց կարմիր պիմվորը աշխատավորի
թշնամին է.

XI.

Կարմիր բանակայինը քաղաքացի և մարտիկ է

Կարմիր մարտիկ, ընտրիք խորհրդի անդամ.
Կարմիր բանակայինը ցարի զինվոր չէ,
նա նույն քաղաքացին է.

Կարմիր բանակայինը պատշպանում է աշխատավորին.
Այսոր նա սուր ունի, վաղը մանգաղ և արոր կուսենա:
Կարմիր մարտիկը պաշտպանում է մեզ:

կար-միր	կ	Կ	կ	Կ
	մ	Մ	մ	Մ
մար-տիկ	տ	Տ	տ	Մ

Սուրենն ու Աղասին կարմիր մարտիկներ,
սարերում արտ ունեյին, արտի մոտ տուն ունեյին:
Մի տարի կարմիր տարի եր:

Մես, Մեղասին կարմիր ծարպիկ է. կին ու քույր
մի կողմ—սուրն է ետքը նրա ընկերը:

պետր կարմիր բանակայինի մեծ ընկերն Ե

Աշխատանքի ժամանակ մեկը սովորեցնող Ե, մյուսը
սովորող:

ցարական բանակում աշտպես չեր — մեկը ստրուկ
եր, մյուսը բռնակալ.

մեկը ծեծում Եր, մյուսը լռում:

յեղիը համարձակ, բայց համեստ:

յեղիը	յե-ղիը	յե Յե	յե Յե
սովորող	սո-վո-րող	վ Վ	վ Վ

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

XIII.

կարմիր բանակայինի տանը ոգնում են

Գյուղի տղա, գալով բանակ
տունդ անտեր չի մնա.
ով բանակ գա, լավ իմացիր,
տուրք ու հարկ նա քիչ կտա:

Ով գա բանակ, նրա բանը գյուղում անտեր չի մնա,
նրան կոգնեն, վոր սովորի, ընկերից յետ չի մնա:

բո-լո-րը	ո Ո	ո Ո
ոգ-նե-լու յեն	գ Գ	գ Գ
բա-նա-կա-յի-նին	բ Բ	բ Բ

Բաբկեն, յեկար բանակ, առա, սրտով ես սովորում:
Նամակ գրիր գյուղ, տես, գյուղն ոգնում Ե յեղ-
բայր Գուրգենին:

Ճերեանի գալ.

Ճուլս գյուղ

Գուրգեն Բաբայանին

Ճեղքայր Գուրգեն,

ես յի ամիս Ե, յես կարմիր բանակումն
եմ: Մեանում ես, յես նամակ եմ գրում:

Գրի, գյուղն ոգնում Ե յեր քան բանին,
վոր յես սրտով սովորեմ: Բաբկեն

¹⁰/XI 1925 թ.

XIV.

Գյուղի նախագահ, ոգնելու կարմիր բանակայինի տանը

Բանակ մտնողը բացի դրանից
ուրի ոգուտներ յեվ ուրիշ կողմից—

պետր կարմիր բանակայինի մեծ ընկերն ե

Աշխատանքի ժամանակ մեկը սովորեցնող ե, մյուսը
սովորող:

ցարական բանակում այսպես չեր — մեկը ստրուկ
եր, մյուսը բռնակալ.

մեկը ծեծում եր, մյուսը լռում:

յեղիր համարձակ, բայց համեստ:

յեղիր յեղիր | յե Յե յե Յե

սովորող սովորող | վ Վ վ Վ

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

XIII.

կարմիր բանակայինի տանը ոգնում են

Գյուղի տղա, գալով բանակ
տունդ անտեր չի մնա.

ով բանակ գա, լավ իմացիր,
տուրք ու հարկ նա քիչ կտա:

Ով գա բանակ, նրա բանը գյուղում անտեր չի մնա,
նրան կոգնեն, վոր սովորի, ընկերից յետ չի մնա:

բո-լո-րը | ո Ո ո Ո

ոգ-նե-լու յեն | գ Գ գ Գ

բա-նա-կա-յի-նին | բ Բ բ Բ

Բաբկեն, յեկար բանակ, ասա, սրտով ես սովորում:
Նամակ գրիր գյուղ, տես, գյուղն ոգնում ե յեղ-
բայր Գուրգենին:

Շերևանի գամ:

Շուրա գյուղ

Գուրգեն Բաբայանին

Շեղբայր Գուրգեն,

ես սի ամիս ե, յես կարմիր բանակումն
եմ: Մեանում ես, յես նամակ եմ գրում:

Գրի, գյուղն ոգնում ե մեր քան բանին,
վոր յես սրտով սովորեմ:

Բաբկեն

¹⁰/XI 1925 թ.

XIV.

Գյուղի նախագահ, ոգնելես կարմիր բանակայինի տանը

Բանակ մտնողը բացի զբանից

ունի ոգուտներ յեվ ուրիշ կողմից—

նրա սերմացուն սերմկոմը գյուղի
տալիս է հորը, վոր տանի ցանի:
ցորեն ցանելը լավ է, ցանքսը կրելը՝ ավելի լավ է:

ցո-րեն ցա-նե-լը	ց Յ	յ Յ
լավ է	լ Լ	լ Լ

Մարկոսը 22 տարեկան էր, նրան Կարմիր
բանակ տարան: Նրա մայրը մեծակ ու ան-
տեր մնաց. բայց ընկերները փար ու ցանք արե-
ցին: Մարկոսը գնաց, նրա բանն էլ լավ գնաց:

XV.

մեր նոր դասակապետը

Մեր դասակապետը դիվիզիայի հրամանով ազատ-
վեց բանակից: Նրա տեղը նշանակվեց դասակապե-
տի ոգնական Չարչյանը: Ընկեր Չարչյանը կարմիր
հրամանատար է, նա ավարտել է ռազմական դպրոցը:
Մինչև դպրոց գնալը յեղել է առաջին գնդի, յեր-
կրորդ վաշտի, յերրորդ դասակի կարմիր բանակա-
յին: Չարչյանը աղքատ տան տղա յե: Նա դատի
տակ չի յեղել, պետի հրամանները կատարել է:

հրա-մա-նա-տար	հ չ	հ Ք
Չար-չյա-նի	չ Չ	չ Չ
դա-սա-կը դա-սի յե	դ Դ	դ Պ

Մեր գնդից յերկու դասակ գնացել են
մոսկվա ցուցահանդես: Նրանց դիմապորտ է
ընկեր Բուբնովը:

Ո՞վ է ընկեր Բուբնովը:

XVI.

կարմիր բանակը աշխատավորի հարազատ զավակն է

Հին բանակի զինվորը կալվածատիրոջ ծառան
էր: Նոր զորքը բանվորն ու գյուղացին է, վոր ծա-
ռայում է ինքն իրեն:

ա-ռաջ զին-վո-րը	զ Զ	յ Զ
ծա-ռա յեր	ծ Ծ	ծ Ծ
մենք ծա-ռա չենք	բ Ք	բ Ք

Կարմիր բանակայինը նույն բանվորն ու գյուղացին է,
միայն զինված: Ցարական զինվորը յեվ բանվորն ու
գյուղացին ոտար էյին իրար: Ներկայիս կարմիր
բանակայինը նույն բանվորի ու գյուղացու հարա-
զատ զավակն է. նա իր քաղաքավարի վերաբեր-
մունքով որինակ է լինելու ամենքին:

Ճերկրորդ գնդի կարմիր բանակայինները
ներկայացու՞մ ցմի՞ն Պստոյու՞մ: Ներկայացու՞մը
լավ անցավ:

XVII.

Բանվորն ու գյուղացին բերին հոկտեմբեր

Հազար ինն հարյուր տասնյոթ թվի փետրվարին
բանվորն ու գյուղացին դեն գցեցին թագավորին:
Շշկվեցին ու խաբվեցին խարդախ աղից,
Հոկտեմբերին գլխի ընկան, թուղբ գցին նրա վզից:

ըն-կավ թա-գա-վո-րը	թ թ	բ թ
խար-դախ ա-ղեն խա-բեց	խ Խ	խ խ
աշ-խա-տա-վո-րը շշ-կըլ-վեց	շ Շ	շ Շ

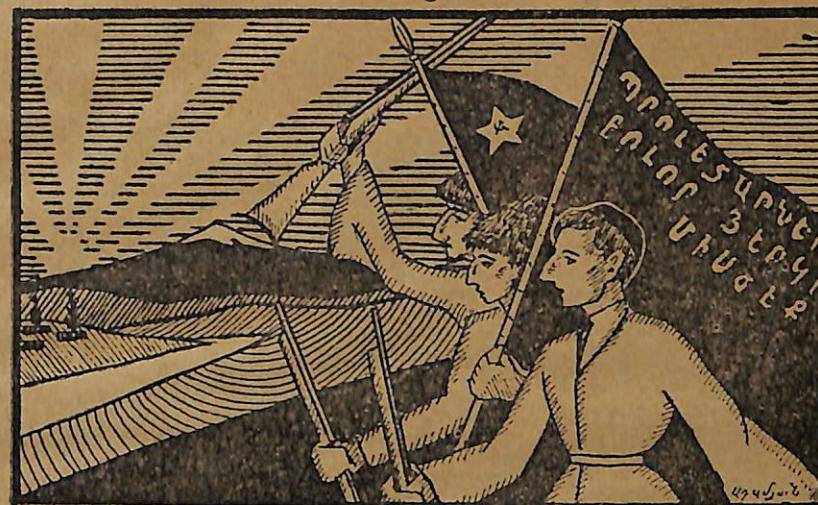
Բանվորը ինքն է իր ազատությունը դարբնում:

Մեր հույսը մենք ենք.

Մեր իրավունքը, մեր յերկիրն ու անկախությունը
չենք տալ վոչ վոքի:

Ո՞վ է բերել ձեր լավ որը—

գյուղացին ու բանվորը:

XVIII.

Հասանի, Շալիկոյի և Պետրոսի ջանքերով Անդրկովկասը դարձավ խորհրդային

Ադրբեջանի բանվորները ապրիլին ուժ տվին ու
պաշտպանեցին կարմիր բանակին:

Ջա-մալ, Ա-դըր-բե-ջան	ջ Ջ	զ Չ
Պետ-րոս պաշտ-պան	պ Պ	պ Պ
Ժա-մա-նակ ուժ	ժ Ժ	ժ Ժ

1920 թվի ապրիլին Ադրբեջանի բանվորությունը
դեն շարտեց ատելի խան ու բեգերի իշխանությունը:
Նոյեմբերին Հայաստանի աշխատավորությունը
վռնդեց տիրացու դաշնակներին իր մաուզերիստ-
ներով, իսկ 1921 թվի փետրվարին Վրաստանի բան-

վոր գյուղացիութիւնը յերկիրը մաքրեց կնյազ մենշեկներէից, փարվելով ազատաբեր XI-րդ բանակին:

XIX.

Կարմիր բանակը ճեղքեց մուսավաւական ճակատը

Ճոճուան ճառի ժամանակն առաջ եր, այժմ դեպի գործ. ճանապարհ ճնշվածներին ու նոր կյանք կառուցողներին:

ճ ճ	Ճ	Ճ
ճ ճ	ճ ճ	ճ ճ

ԱՆՐԲԵՋԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅՆԱՅՈՒՄԸ

I.

1918 թվին Բագվի բանվորները վտարի կանգնեցին ու ցանկացան Խորհրդային Ռուսաստանի հետ մի ճակատ կազմել: Մենշեկ ես-եր դավաճանները կարողացան անգլիացիների ոգնությամբ տապալել Բագվի Խորհրդային իշխանութիւնը և գնդակահարել Շահումյանին, Զափարիձեյին, Ազիզբեկովին, Պետրովին և մյուս կոմիսսարներին: Մենշեկներն ու ես-երներն կյանքը յերկար չտեց, նրանց դուրս բռնեցին խաներն ու բեգերը:

II.

1920 թ. ապրիլի 28-ին Ադրբեյջանի բանվորներն ու գյուղացիները ապստամբեցին

բեկերի ու խաների մուսավաւական կառավարության դեմ, քաղաքացիներն նրան և կարմիր բանակի ոգնությամբ խորհրդային իշխանութիւնը հաստատեցին:

XX.

Փառք ձեզ մայիսյան հերոսներ

Հեղափոխութեան փշոտ ճանապարհին ընկան հայ աշխատավորութեան անձնագրի գավակները՝ Մուսայելյան, Փանյան, Ղարիբջանյան, Խաչատրյան:

փառք	հե-ղա-փո-խութեան	փ	Փ	փ	Փ
փառք	ձեզ	անձ-նա-գրի	ըն-կեր-ներ	ձ	Ձ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅՆԱՅՈՒՄԸ

1920 թվի մայիսին մեկը մյուսի յետեից գլուխ բարձրացրին դաշնակցական կառավարութեան դեմ Լենինականի, Ղարսի, Ղազախի, Բայազետի բանվորներն ու գյուղացիները, բայց դաշնակցական ձրիակեր վարձկանների ձեռքով շարժումը ճնշվեց, տալով մի շարք անձնագրի հերոսներ:

Փառք ընկածներին:

Նույն թվի նոյեմբերի 29-ին նորից շողացին Սառլերիսի չրիակներն ու գլխին հայաստանի մուրճ ու մանգաղը: Մարշկանները յերկրից

դուրս չարքայիցին, ու իշխանութիւնը հանչըն-
վեց խորհուրդներին:

Փանֆ հեղափոխութեան:

XXI.

Մենչեիկյան Վրաստանը հակախորհրդային վերջին ֆրանսոն եր Անդրկովկասում

Սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցութեան մեն-
չեիկյան ֆրակցիան յեւ ուրիշ կուսակցութիւններ
չկարողացան դիմանալ՝ ճեղքվեց նրանց ֆրոնտը,
յեւ հաստատվեց խորհրդային իշխանութիւնը:

ֆրոնտ	և	ֆրակցի-ա	ֆ	Ֆ	ֆ	ֆ
			և		և	յեւ = և

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅՆԱՅՈՒՄԸ

1918 թվից Վրաստանն իրանց ճիրանների մեջ
առան բանվորական գործի դավաճան մենչեիկներն
ու սկսեցին իրենց ավազակային քաղաքականու-
թյամբ ծծել աշխատավորների արյունը:

Վախենալով բանվորա-գյուղացիական ապստամ-
բութիւնից՝ յերկիրը լցրին գերմանական, անգլիա-
կան զորքերով: Ազրբեջանի և Հայաստանի խոր-
հրդայնացումից հետո յեւրոպական թալանչիների
զորքերը թողին մենչեիկյան Վրաստանի սահման-
ները: Այնուհետև 1921 թ. փետրվարի 25-ին Բոր-
չալուի և Սանահնի ապստամբութեամբ Վրաստա-

նում հաստատվեց խորհրդային իշխանութիւնը: Մեն-
չեիկները թողին կռիւի ֆրոնտը և վստակ պարկերով
փախան Ֆրանսիա, Անգլիա և ուրիշ յերկրներ:

XXII.

ՆԱՄԱԿ ԿԱՐՄԻՐ ԶԻՆՎՈՐԻՆ

Յես այժմ գրում եմ քեզ, և դու կարդում ես
իմ նամակը: Գրագիտութիւնը կապում է մեզ
իրար հետ: Այդ է նրա մեծ ուժը:

Այն բոլորն, ինչ մարդկային հազարավոր սերունդ-
ներ մինչև այժմ կատարել, սովորել, տեսել և զգա-
ցել են, գրված են գրքերում: Յեւ վորովհետև դու
գրագետ ես, այդ բոլորը քեզ մատչելի յէ:

Քեզ կարդալ-գրել սովորեցրեց կարմիր բանակը:
Յեղբայրաբար շնորհավորում եմ քո այդ մեծ հա-
ջողութիւնը: Այժմ դու ձեռքումդ ունես գիտու-
թյան դռները բացող բանալին: Բայց տես՝ կես ճա-
նապարհին կանգ չառնես: Ով կիսագրագետ է, նա
շուտ է մոռանում և անգրագետ դառնում: Պետք
է սովորել առանց դժվարութեան, սահուն և ազատ
կարդալ:

Յուրաքանչյուր ազատ բոլեյին պիտի կարդալ,
գրել և վերջնականապես գրագետ դառնալ:

Հենց վոր մեր յերկրի վերքերը բուժենք, բար-
ձրացնենք մեր տնտեսութիւնը, լավացնենք ու գե-
ղեցկացնենք մեր կյանքը, մեր ամբողջ ազգաբնա-
կութիւնը կազատվի տգիտութիւն խավարից և կը-
շարժվի դեպի առաջ:

Նայի՛ր, ընկեր, յետ չմնաս:

Սովորի՛ր, ժամանակ մի՛ վատնիր:

Հավասարվիր առաջավորներին:

ՈՐԱՅՈՒՅՅ

ՀԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ՏՈՆԵՐԻ ՅԵՎ ՍԳՈ ՈՐԵՐԻ

1. Հոկտեմբերյան հեղափոխութիւնը—7 նոյեմբերի
2. Փետրվարյան հեղափոխութիւնը—12 մարտի
3. Բանվորունիների միջազգային տոն—8 մարտի
4. Պրոլետարիատի միջազգային տոն—1 մայիսի
5. Միջազգային յերիտասարդական ուրը—յուրաքանչեւ չյուր սեպտեմբերի 1 կիրակին
6. Բանվորների գնդակահարումը Պետերբուրգում ցարի հրամանով և Վ. Ի. Լենինի մահվան ուրը—22 հունվ. (9 հունվ.)
7. Խ. Ս. Հ. Մ.-ն տոնը—6 հուլիսի
8. Հայաստանի խորհրդայնացումը—29 նոյեմբերի:

Ա ա	Բ բ	Գ գ	Դ դ	Ե ե	Զ զ	Ը ը
Ն ն	Ք լ	Պ պ	Պ պ	Ե ե	Զ զ	Ը ը
Թ թ	Ժ ժ	Ի ի	Լ լ	Խ խ	Ծ ծ	Կ կ
Ք լ	Ժ ժ	Ի ի	Լ լ	Խ խ	Ծ ծ	Կ կ
Հ հ	Ձ ձ	Ղ ղ	Ճ ճ	Մ մ	Յ յ	Ն ն
Ի ի	Ձ ձ	Ղ ղ	Ճ ճ	Մ մ	Յ յ	Ն ն
Շ շ	Ո ո	Չ չ	Պ պ	Ղ ղ	Ռ ու	Ս ս
Շ շ	Ո ո	Չ չ	Պ պ	Ղ ղ	Ռ ու	Ս ս
Վ վ	Տ տ	Ր ր	Յ յ	Փ փ	Ք ք	Ֆ ֆ
Վ վ	Տ տ	Ր ր	Յ յ	Փ փ	Ք ք	Ֆ ֆ

Ո՛վ ե պաշտպանում մեր յերկրը—

— Կարմիր բանակը:

Ո՛ւմ ե պաշտպանում Կարմիր բանակը—

— Աշխատավորին:

Ո՞վ ե կարմիր բանակայինը—

— Նույն աշխատավորը:

Այսօր նա սուր ունի, վաղը մանգաղ և արոր կունենա:

Կարմիր բանակայինը պետք ե գրագետ լինի, վորովհետև ուսումն ուժ ե. անգրագետն անուժ ե:

Հաւց. — Յերբ ե Կարմիր բանակի տոնը:

1. Կարմիր բանակին.

Կարմիր բանակ,	Քո մեծ գործը,
Կարմիր բանակ,	անմահ գործը
նոր աշխարհի	չի մոռանա
հիմնադիր,	պատմութիւնը
թուր ու դանակ,	դարեգար:
հուր ու կրակ,	Դու մեծացիր
դու հարուստին	ու բոյ քաշիր,
դավադիր:	կարմիր արև,
Դու հուրն անցար,	կուռ բանակ:
դու սուրն անցար,	Դու չար սարդին
կյանքիդ գնով	հարուստ մարդին
ըստեղծեցիր	հուր ու կրակ,
նոր աշխարհ:	թուր-դանակ:

2. Այս տարի կռիվ կլինի՞.

Դու այդ չգիտես:

Յես ել չգիտեմ:

Բանվորա-գյուղացիական իշխանությունը կռվել չի ուզում: Իսկ մեր թշնամին՝ բոլոր յերկրների թագավորները, կալվածատերերը, գեներալները:

Նրանք սրում են իրենց դանակները:

Նրանք սպասում են միայն հարմար ժամի, վոր մեզ մահացու հարված հասցնեն:

Մի՞թե անձնատուր կլինենք:

Յերբեք:

Մեր ազատությունը, մեր յերկիրը, մեր անկախությունը կպաշտպանենք:

3. Թշնամուն խփիր, մի՛ խնայիր.

ՊԱՅԳԱՐ ՄԻՆՁԵՎ ՎԵՐՁ.

Յերբեք թշնամուն թույլ մի համարիր: Թե ուժեղ և թե թույլ թշնամուն վերաբերվիր ամենայն ուշադրությամբ, մանր բաները աչքաթող մի ալա, և յերբ պայքարը սկսվել է, նրան մինչև վերջ հասցրու:

Յեթե կա մասնավոր հաջողություն, ուժերդ կրկնակի լարիր, խփիր յեռակի, մինչև վերջ հասցրու, մինչև վերջնական հաղթանակ, մինչև թշնամին վերջնականապես կջախջախվի:

4. Քաղղեկի զրույցներից.

ՔՈ ՀԱՐԵՎԱՆԻՆ ՄԻՇՏ ՃԱՆԱԶԻՐ.

Միության հարևաններն են՝ պանական Լեհաստանը, բոյարական Ռումինիան, կապիտալիստական Ֆինլանդիան, Եստոնիան և Լատվիան:

— Իսկ գիտե՞ս ով է կանգնած նրանց թիկունքում. — Ֆրանսիան և Անգլիան:

— Իսկ նրանց ռազմական ուժերի մասին լսե՞լ ես:

Լեհաստանը 27 միլիոն բնակիչ ունի, իսկ 350,000 զինվոր:

Ռումինիան ունի 250,000 զինվոր, իսկ պատերազմի ժամանակ՝ մինչև 2 միլիոն:

Ֆինլանդիան ունի 30,000 զինվոր և մոտ 100,000՝ կամավոր կազմակերպություններում, մինչդեռ բնակիչների թիվը 3 միլիոն 300 հազար է:

Եստոնիայում — 16,000:

Լատվիայում — 20,000:

Ֆրանսիայում — 700,000:

Մենք նրանց առաջարկեցինք զինաթափվել, իսկ նրանք հրաժարվեցին:

Մտածիր, ինչո՞ւ:

5. Պրուետարներ բոլոր յերկրների, միացե՛ք.

Ամբողջ աշխարհի պրուետարիատը պայքարում է իր ազատություն համար, նա ստեղծում է կոմունիստական կուսակցություններ, կազմակերպում է պրուետարական հարյուրակներ և զինում է նրանց: Կապիտալիստներն ստեղծում են ֆաշիստական (սև-հարյուրակային) ջոկատներ և ցանկանում են խեղդել բանվորներին: Կռիվը չէ վերջացած: Կապիտալի և աշխատանքի պայքարը դեռ շարունակվում է:

Մահ Ֆաշիստներին:

Մահ բանվոր դասակարգի դաճիճներին:

Համաշխարհային պրոլետարիատի և հեղափոխության առաջնորդ Վլադիմիր ԻԼՅԻՉ ԼԵՆԻՆ

Վլադիմիր Իլյիչը ծնվել է 1870 թվի ապրիլի 10-ին Սիմբիրսկ քաղաքում: Մեռել է 1924 թվի հունվարի 21-ին Մոսկվայի մոտ գտնվող Գորկի գյուղում:

6. Լենինի կյանքը.

Վլադիմիր Իլյիչ Լենինը ծնվել է 1870 թվականի ապրիլի 10-ին Սիմբիրսկ քաղաքում: Լենինի յեղբորը՝ Ալեքսանդրին կախել է ցարական իշխանությունը: 1887 թվին Վլադիմիր Իլյիչն ավարտելով գիմնազիան՝ մտնում է Կազանի համալսարանը, վորտեղ և հարում է բանվորական շարժմանը: Այդ ժամանակից Վլադիմիր Իլյիչն իր ամբողջ կյանքը նվիրում է աշխատավորության ազատագրման գործին: 1895 թվին յերիտասարդ Լենինն աշխատում է Պրտերում, ուր կազմակերպում է բանվորական խմբակներ:

1897 թվին ցարական վոստիկանությունը Լենինին ձերբակալում է և աքսորում Սիբիր: Յերեք տարի նա անց է կացնում հեռավոր Սիբիրի աքսորավայրում: Ցարական վոստիկանությունը հնարավորություն չի տալիս Վլադիմիր Իլյիչին աշխատելու Ռուսաստանում, և նա ստիպված է լինում մեկնել Շվեյցարիա: Բայց այդ հանգամանքը ևս չի կտրում նրան Ռուսաստանի հեղափոխական շարժումից: Յեվ նա դառնում է հեղափոխական պայքարի ղեկավար և Ռուսաստանի Կոմմունիստական Կուսակցության առաջնորդ: 1917 թվի հոկտեմբերին Վլադիմիր Իլյիչը ղեկավարում է բանվորների և գյուղացիների պայքարը՝ ուղղված կապիտալիստների և կալվածատերերի դեմ: Այդ պայքարը վերջանում է հաղթությամբ: Այդ ժամանակից Լենինը ընտրվում է Ժողովրդական Կոմիսարների խորհրդի նախագահ և այդ պաշտոնը տանում է մինչև իր մահը:

1924 թվի հունվարի 21-ին մեռավ Վլադիմիր Իլյիչ Լենինը, բայց մնաց նրա ստեղծած Կոմմունիստական Կուսակցությունը, վոր անշեղ կատարում է նրա ավանդները:

7. Լենինը չկա.

Լենինը չկա...

Այդ խոսքերը փլչում են գիտակցության մեջ, ինչպես հսկա ժայռը՝ ծովում:

Ի՞նչպես կգնանք առաջ... Լենինի գմի լապտերը ձեռքներիս: Կգտնենք արդյոք ճանապարհը... Կուսակցության կոլլեկտիվ մտքով ու կոլլեկտիվ կամքով կգտնենք:

Վշտի ու սգի մեջ սեղմենք մեր շարքերն ու միացնենք մեր սրտերը նոր պայքարների համար:

Ընկերներ, յեղբայրներ, Լենինը մեզ հետ չէ:

Մնաս բարև, Իլյիչ, մնաս բարև, առաջնորդ:

8. Նամակ.

Սիրելի ընկեր.

Նամակ եմ գրում, վոր լմանաս, վոր յես հիմա գրագետ եմ: Կարմիր բանակում բոլորն աշխատում են գրել-կարդալ սովորել:

Մի տարուց հետո բոլորն ել գրագետ կլինեն: Եդ որը բախտավոր որ կլինի մեզ համար: Շուտ-շուտ նամակ գրիր: Հիմա կարող եմ նամակներդ կարդալ:

Բարևներս բոլորին:

Քո ընկեր, կարմիր բանակային Արամ Գրիգորյան:

9. Անգրագետ.

Իր վորդուց մայրը
նամակ ստացավ,
կարոտած սիրտը
վեր ու վար յեղավ:
Նայում ե նամակին—
սիրուն նշաններ,
բայց այդ գրերի
միտքը չգիտեր:

Տղան ինչ ե գրել—
պետք ե իմանար,
բայց նրա տանն ել
կարդացող չկար:
Դուրս յեկավ փողոց,
մի բարի նստեց,
գյուղի դպրոցի
սանին պատահեց:

Յեվ նրան կանչեց.
«Դպրոցի տղա,
մոտս յեկ, ապրես,
նամակը կարդա»:

10. Խորհրդային իշխանությունը Հայաստանում.

1920 թվի նոյեմբերի 29-ից առաջ Հայաստանում իշխում եյին դաշնակները: Դաշնակների իշխանության որով Հայաստանում միշտ կռիվներ եյին տեղի ունենում: Գյուղացիների տնտեսությունը քայքայվել եր: Հայաստանի աշխատավորությունը կտրված եր Խորհրդային Ռուսաստանից:

1920 թվի մայիսին Հայաստանի բանվորներն ապստամբեցին դաշնակների դեմ: Նրանք լավ չեյին կազմակերպվել: Այդ պատճառով դաշնակները ճնշեցին աշխատավորների ապստամբությունը:

Նույն տարվա նոյեմբերին Հայաստանի աշխատավորները նորից ապստամբեցին: Այս անգամ նրանց ոգնության հասավ Կարմիր բանակը: Դաշնակները փախան, Հայաստանում հայտարարվեց Խորհրդային իշխանություն:

Այն որից մինչև այժմ Հայաստանի բանվորներն ու գյուղացիները կառավարում են իրենց յերկիրը:

Հայաստանի Խորհրդային Հանրապետությունը մտնում ե Անդրկովկասյան Ֆեդերացիայի մեջ, վորպես դաշնակից յերկիր:

Անդրկովկասյան Խորհրդային Հանրապետությունը մտնում ե Խորհրդային Հանրապետությունների Միության մեջ, վորպես դաշնակից պետություն:

Խորհրդային Հայաստանի Կենտրոնական Գործադիր Կոմիտեյի նախագահը ընկ. Արտաշես Կարինյանն ե: Իսկ Ժողովրդական Կոմիսարների Խորհրդի նախագահը ընկ. Սաքո Համբարձումյանն ե:

11. Ընկ. Սարգիս Սրապիոնյան-ԼՈՒԿԱՇԻՆ.

Ընկ. Լուկաշինը Անդրկովկասյան Խորհրդային Սոցիալիստական Ֆեդերատիվ Հանրապետության Ժողովրդական Կոմիսարների Խորհրդի նախագահի տեղակալն ե:

Ընկ. Լուկաշինին ճանաչում են և սիրում են Հայաստանի բոլոր բանվորներն ու գյուղացիները: Նա յերկար ժամանակ աշխատել ե Խորհրդային Հայաստանում նախ վորպես Կոմմունիստական Կուսակցության Կենտրոնական Կոմիտեյի քարտուղար և ապա Ժողովրդական Կոմիսարներ Խորհրդի նախագահ:

Խորհրդային Հայաստանի շինարարության հսկա աշխատանքը ղեկավարել ե ընկ. Լուկաշինը:

Նորանոր ջրանցքների, էլեկտրակայանների, ճանապարհների կառուցման ծրագիրները մշակել և նրանց իրականացրել ե ընկ. Լուկաշինը:

Այդ ե պատճառը, վոր ժողովուրդը նրան անվանում ե Լուկաշին շինարար:

Ընկ. Լուկաշինը հին հեղափոխական բայլշիկ ե: Յարի ժամանակ նա միշտ հալածված ե յեղել:

Այժմ նա 41 տարեկան ե. ծնվել ե 1884 թվականին:

Ընկ Լուկաշինը միաժամանակ մեր Կովկասյան Բանակի և ԽՍՀՄ Ռազմա-հեղափոխական Խորհրդի անդամ ե:

12. «ՄԵՆՔ ՀԱՇՎԻ ԿՆՍՏԵՆՔ, ՅԵՐԲ ԿԱՐՄԻՐ ԴՐՈՇԸ ԿԾԱԾԱՆՎԻ».

1920 թ. մայիսն եր. Լենինականը հայտարարված եր խորհրդային: Յերկաթուղու կայարանի վրա ծածանվում եր կարմիր դրոշը. առաջին գծի վրա փնչում եր հեղափոխական հունչով զրահապատը: Ամենուրեք խինդ ու ծիծաղ, յեռուզեռ, կյանք ու կորով:

Հեռագրով խոսում եր ընկ. Մուսայելյանը—կարմիր ապստամբ բանակի հրամանատար Սերյոժան, գաշնակների ներքին գործերի մինիստր սատրապ Մանասյանի հետ: «Մեքենայի մոտ ներքին գործոց մինիստր Մանասյանն ե. հրամայում եմ զրահապատի հրամանատար Մուսայելյանին անհապաղ գալ Յերևան և ներկայանալ ինձ. ուշանալու կամ սույն հրամանը չկատարելու դեպքում կենթարկվի մահվան պատժի»: Ուրախ քրքիշ բարձրացավ ընկերների շրջանում: «Պատասխանեցեր, — կարգադրեց պաշտոնյային ընկ. Մուսայելյանը, — ձեզ հետ խոսում ե Հայաստանի Կարմիր բանակի հրամանատար Մուսայելյանը. մենք հաշվի կնստենք, յերբ կարմիր

դրոշը կծածանվի Յերևանի վրա. մահվան պատժի սպառնալիք չեմ տա ձեզ, միայն թե սպասեք Յերևանի խորհրդայնացմանը»:

Բայց սատրապ Մանասյանը չսպասեց այդ ժամին. Ղազախի ապստամբության որերին նա գերի ընկավ և ստացավ իր արժանի պատիժը:

13. Ադրբեջան.

Ադրբեջանը անդրկովկասյան այն հարուստ յերկիրն ե, վոր դեպի իրան ե գրավել հին ժամանակներից վոչ միայն ցարական կառավարության, այլ և յեվրոպական բոլոր մեծ ու փոքր թաւանչիների ուշքն ու միտքը: Նրա գլխավոր հարստությունը Բագվի նավթն ե—նավթահորերում չարչարվող բանվորի արյուն-քրտնքի արդյունքը:

«Ելը դատի, ձին ուտի»—ահա բոլոր թաւանչիների քաղաքականությունը Ադրբեջանում: Յերկրի հարստությունից ոգտվող աղան, կապիտալիստը, կալվածատերը, խանն ու բեգն եր, թողնելով բանվորին տգիտության, քաղցի ու հիվանդությունների ճանկերում:

Միքանի անգամ Ադրբեջանի աշխատավորությունը փորձեց թոթափել իր վրա ծանրացող լուծը, շատ արյուն թափեց Հոկտեմբերի ազատությունը իր հետաճաց յերկրում իրականացնելու համար, մինչև վոր 1920 թ. ապրիլին վերջապես պսակեց հաղթանակով իր ջանքերը և տվեց իշխանությունը խորհուրդներին:

14. Վրաստանի Սոցիալիստական Խորհրդային Հանրապետություն.

Վրաստանի Խորհրդային Հանրապետության կազմի մեջ մըտնում են յերեք ինքնավար սոցիալիստական խորհրդային հանրապետություններ՝ Աբխազիա, Աջարիա և Հարավ-Ոսեթիա: Հոկտեմբերյան հեղափոխությունից հետո մենշևիկները Վրաստանը անջատեցին Խորհրդային Ռուսաստանից և իշխանությունն իրենց ձեռքն առան: Նրանց որով Վրաստանը մի կատարյալ ճորտատիրական յերկիր դարձավ: Աշխատավոր գյուղացիության և բանվոր դասակարգի վզին բազմել եյին վոչ միայն սոցիալ-դավաճաններ, այլ և

նրանց իշխանութիւնը պաշտպանելու համար հրավիրված գերմանական և անգլիական զորքերը:

1921 թվականի փետրվարի 25-ին Վրաստանի աշխատավորութիւնը հռետկու թափով դեն շարտեց մենշևիկական լուծը և XI բանակի ոգնութեամբ դուրս վճռեց յերկրից աշխատանքը շահագործողներին, հայտարարելով Վրաստանը խորհրդային:

15. Անդրկովկասի Ֆեդերացիան.

1922 թվականին Հայաստանի, Վրաստանի և Ադրբեջանի սոցիալիստական խորհրդային հանրապետութիւնները միացան և կազմեցին Անդրկովկասյան Խորհրդային Սոցիալիստական Ֆեդերատիվ Հանրապետութիւն:

Այդ հանրապետութիւնները 1918 թվականին մենշևիկների, դաշնակների և մուսավաթականների դեկավարութեամբ բաժանվեցին Խորհրդային Ռուսաստանից և անկախ ազգային հանրապետութիւններ կազմելով, սկսեցին հայ-վրացական, հայ-թրքական ազգամիջյան արյունահեղ կռիւներ: Պարզ է, իհարկէ, թէ ինչով կվերջանար այդ մարդակեր քաղաքականութիւնը, յետ 1920 թ. աշխատավոր դասակարգը չթոթափեւ մենշևիկների, դաշնակների ու մուսավաթականների ծանր լուծը և չհիմներ խորհրդային իշխանութիւն, դառնալով իր յերկրի և իր հարստութեան տերն ու տնորենը:

16. Ի՞նչ արավ Հոկտեմբերը.

Հայրը ծերացել էր. յերբ զգաց, վոր մահը մոտ է, կանչեց իր յերեք վորդիներին, ավեց նրանց մե մեծ ցախավել և առաջարկեց կտորել ցախավելը: Հերթով վորձեցին ավագ ու միջնակ վորդիները, արյուն-քրտինք թափեցին, բայց կտորել ցախավելը չկարողացան: Կրտսեր վորդին վերցրեց ցախավելը, քանդեց կապերը և հատ-հատ ճյուղերը հեշտութեամբ ջարդոտեց: Հայրը գոհ մնաց կրտսեր վորդու խելքից և առաջարկեց վորդիներին յերեք չբաժանվել:

Մինչև Հոկտեմբերյան հեղափոխութիւնը ցարական կառավարութիւնը խաղում էր Ռուսաստանի բազմամիլիոն բնակչութեան հետ, վորովհետև աշխատավորութիւնը բաժան-բաժան էր: Հոկտեմբերը կապեց ազգութիւնների բանվորներին և գյուղացիներին իրար հետ և դուրս շարտեց մեր յերկրից և՛ ցարին, և՛ շահագործող կապիտալիստին, և՛ կալվածատիրոջը, և՛ ձրիակեր հոգևորականին:

17. Ո՞վ է կառավարում Խորհրդային Միութիւնը.

Մեր Խորհրդային պետութեան մեջ բարձրագույն իշխանութիւնը պատկանում է Համամիութենական Խորհուրդներին Համագումարին:

Համամիութենական Խորհուրդների Համագումարի պատգամավորներից 41 տոկոսը բանվորներ էին, 29 տոկոսը՝ գյուղացիներ և 30 տոկոսը՝ մնացածները:

Համամիութենական Խորհուրդների Համագումարն ընտրում է Խորհրդային Հանրապետութիւնների Միութեան Կենտրոնական Գործադիր Կոմիտե (Ս. Հ. Մ. Կ. Գ. Կ.) և Ժողովրդական Կոմիսսարների Խորհուրդ (Ժողկոմխորհ):

Լենինի մահից հետո Ժողովրդական Կոմիսսարների Խորհրդի նախագահ է ընտրված Ալեքսեյ Իվանովիչ Ռիկովը:

Ասացեք, վո՞րն է Խորհրդային իշխանութեան բարձրագույն որդանը գալառում, գալառակում (գալմասում):

18. Միութենական խորհուրդների Համագումար.

1923 թվի հուլիսի 6-ին Կենտրոնական Գործադիր Կոմիտեյի նստաշրջանին ընդունվեց խորհրդային Հանրապետությունների Միության Հիմնական Որենքը (Սահմանադրությունը):

Խորհրդային Հանրապետությունների Միության մեջ մտնում են՝ Ռուսաստանի Սոցիալիստական Խորհրդային Ֆեդերատիվ Հանրապետությունը (Ռ. Ս. Խ. Ֆ. Հ.), Ուկրաինայի Սոցիալիստական Խորհրդային Հանրապետությունը (Ու. Ս. Խ. Հ.), Անդրկովկասի Սոցիալիստական Խորհրդային Ֆեդերատիվ Հանրապետությունը (Ա. Ս. Խ. Ֆ. Հ.), Բելոռուսիայի Սոցիալիստական Խորհրդային Հանրապետությունը (Բ. Ս. Խ. Հ.): 1925 թվին, Համամիութենական խորհուրդների III-րդ համագումարին վորոշվեց կազմել Թուրքեստանից յերկու հանրապետություն՝ Ուզբեկստանի և Թ. չքմենստանի:

Յերկու հանրապետություններն ել մյուսներին հավասար իրավունքով մտնում են Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետությունների Միության մեջ:

Համամիութենական խորհուրդների Համագումարին յուրաքանչյուր դաշնակից հանրապետություն և ավտոնոմ շրջան տալիս ե իր ներկայացուցիչները:

Կարմիր բանակը ևս իր պատգամավորներն ե տալիս Համամիութենական խորհուրդների Համագումարին:

Բուրժուական յերկրների զինվորը ձայնի իրավունք չունի. նա պատգամավորներ չի ընտրում: Բուրժուական պետության զինվորն իրավազուրկ քաղաքացի յե: Բուրժուազիայի մոտ ազատությունը բանվորների, գյուղացիների և զինվորների համար չե, այլ հարուստների: Կապիտալիստական պետության մեջ իշխում ե նա, ով շատ հող, գործարան և դրամ ունի:

Այլ բան ե մեզ մոտ՝ բանվորա-գյուղացիական իշխանության մեջ:

Խորհրդի մեջ կարող են ընտրել ու ընտրվել միայն աշխատավոր գյուղացիները, բանվորները, կ.-բանակայինները և նավաստիները:

Մեզ մոտ կ.-բանակայինը վոչ միայն իր պետության անդամն ե, այլ և խորհուրդների պաշտպան պատվավոր քաղաքացի: Կարմիր-բանակայինի ընտանիքին տրված են արտոնություններ: Հարցրու քաղղեկին, և նա կբացատրի քեզ քո արտոնությունները:

19. Հոկտեմբերը—գեղջուկին.

Թե ինչ տվեց 17 թվի
Հոկտեմբերը գեղջուկին,
են որերը թե ինչ տվին
տանջված թշվառ խեղճուկին,
ահա կասեմ.—

Մինչ եդ որը վիզը ծռած
գեղջուկը՝ խեղճ, կիսամեռ—
աշխատում եր, գերի դառած՝
զարուն, ամառ թե ձմեռ:

Նա չուներ հող, նա չուներ արտ,
վոչ ել հանգիստ ու դադար,
տանջանք ուներ և միայն դարդ
ու չարչարանք անդադար:

Աշխատում եր, վարում, ցանում
տիրոջ համար անկշտում,
զրկանքների բովում տանջվում,
միշտ անդադար, անհատնում:

Միշտ հնազանդ ու հպատակ՝
իր տեր՝ տերտեր-մեծերին,
միշտ յենթակա ու նահատակ՝
տանջանքներին, ծեծերին:

Ահա են մեծ Հոկտեմբերը
նրանց կապերն արձակեց,
նրանց համար ազատություն
վառ արշալույս ստեղծեց:

20. Ռուսաստանի Սոցիալիստական Ֆեդերատիվ Խորհրդային հանրապետութիւն.

Մեծ են Խորհրդային Ռուսաստանի սահմանները և բազմազան ազգերն ու լեզուները: Այնտեղ ապրում են բաշկիրները, թաթարները, կիրգիզները, դաղստանցիք, լեռնականները, բուրյատները, մոնղոլները, կրիմցիք, յակուտները, չուվաշները, կալմիկները, կաբարդացիք և այլն և այլն, ամենքն ելներքին անկախ կառավարչական ձևով:

Խորհրդային Միութեան մեջ ամենաարդիւնաբերական հանրապետութիւնը Խորհրդային Ռուսաստանի Ֆեդերատիվ Հանրապետութիւնն է իր Մոսկվա, Լենինգրադ և այլ բանվորական կենտրոններով: Այնտեղ են գտնվում Ռուսաստանի Կոմունիստական Կուսակցութեան խոշորագույն և հնագույն կազմակերպութիւնները, վորի պատճառով ել քաղաքացիական կռիւները տարիներում Ռուսաստանը Խորհրդային իշխանութեան հենարանն է յեղել:

21. Ուկրաինայի, Բելոռուսիայի, Ուզբեկստանի և Խորհրդ. Սոց. Թիւրքմենիայի հանրապետութիւնները.

Այս հանրապետութիւնները, վոր այսօր միանգամայն անկախ պետութիւններ են Խորհրդային Միութեան մեջ, մինչև կարմիր Հոկտեմբերը ցարական բռնակալ լծի տակ անքացել են 300 տարու չափ, իրենց լեզվի ու ազգային ինքնութիւնութեան կորստյան վտանգի առաջ միշտ կանգնած:

Քաղաքացիական կռիւների ժամանակ վտանակուի են յեղել լեհական, գերմանական, սպիտակ-գվարդիական և այլ ավազակային արշավանքների ժամանակ, սակայն շնորհիւ այն բանի, վոր միշտ սերտ կապ են պահպանել Ռուսաստանի հաղթանակող բանվորութեան հետ, վերջիվերջո կարողացել են մաքրել յերկիրը ավազակային արշավանքներից ու Խորհրդային պատվանդանի վրա կանգնել բանվորա-գյուղացիական իշխանութիւն:

22. Լենինյան Կոմունիստական յերիտասարդական միութիւն (Կոմսոմոլ).

Հասակավոր բանվորական կազմակերպութիւնների հետ միասին զանազան յերկրներում գոյութիւն ունեն նաև աշխատավոր

յերիտասարդութեան կազմակերպութիւններ—նրանք կազմում են Լենինյան Կոմյերիտմիութիւն:

Յարի ժամանակ յերիտասարդական կազմակերպութիւն չկար. ցարական իշխանութիւնը խիստ հալածում եր ամեն տեսակի կազմակերպութիւնները:

Հոկտեմբերյան հեղափոխութեան մեջ յերիտասարդութիւնը շատ մեծ մասնակցութիւն ունեցավ և ամեն տեղ առաջին շարքերումն եր:

1917 թվին Մոսկվայում կայացավ Կոմյերիտմիութեան համառուսական I համագումարը:

Կոմյերիտմիութիւնը մեծ յեռանդով ոգնում է Խորհրդային իշխանութեանը նրա շինարարական աշխատանքների մեջ:

Կոմյերիտմիութեան ազդեցութիւնն ավելի մեծ է գյուղում. գյուղական յերիտասարդութիւնը Կոմյերիտմիութեան ղեկավարութեամբ առաջ է տանում գյուղի նոր շինարարութիւնը:

23. Կոմսոմոլի զատիկը.

Զատիկ բերեց կանաչ գարուն
մեր դաշտերին ու ձորերին,
աշխատանքը հնչեց յեռուն
մեր գյուղացու յերակներում:

Զատիկն յեկավ կանաչներով,
հաղթ ու կարմիր ջահելներով.
Կոմսոմոլն յեկավ գեղով
կարմիր խոսքով, կարմիր յերգով:

Տերտերները ահ ու դողով,
Ֆարաջաները ուսերին
տափ են մտնում խորաններում՝
«տեր վողորմյան» բերաններում:

Կոմսոմոլը գեղի միջով
անցնում հպարտ ու խիտ շարքով
աշխատանքի հզոր յերգով
ամբողջ գեղը թնդացնելով:

Վողջունում է կարմիր գարնան,
վոր դուրս քչեց ցուրտ ձմեռվան.
Վողջունում է աշխատանքը,
վոր ստեղծում է ամեն բան:

Ու յերգում ե կոմսոմոլը.—
«Աշխատանքի տոնն ե եսոր.
տերտերները հեռու կանգնեն,
բավական ե գեղին խաբեն»:

Ու յերգելով՝ գեղի միջով
անցնում են մեր ջահերները.
տերտերները ահ ու դողով
պահ են մտնում խորանները:

24. Կարմիր զինվորի յերգը.

Յես զինվոր եմ կարմիր յերկրի,
ճակատս բաց ու հպարտ,
սուրս կարմիր, կտրուկ ու հաղթ
ու սվինս միշտ անպարտ:

Ճակտիս աստղը՝ հավերժ փայլուն,
ճամպես լուս ե ու ուրախ,
ու յետևս՝ շարքեր կանգուն.
— Դեպի առաջ, դեպի կյանք:

Ու դրոշմ ծածանում ե
կապուտներում լայնարձակ.
— Առաջ, առաջ... Գնում ենք մենք
դեպի կարմիր հաղթանակ:

25. Առաջ յեվ հիմա.

I

ԹԱԳԱՎՈՐԻ ԶԻՆՎՈՐԸ.

Աղի արցունք եր թափում «նանը», յերբ վորդուն զինվոր եյին
տանում: Հառաչում, վողբում եր «նանը», վորովհետև սիրտը ցա-
վում, մղկտում եր:

Ախր ինչո՞ւ փտել զորանոցներում. ո՞ւմ համար ե ինչ նպա-
տակով արյուն թափել:

Ստիպում եյին զինվորներին կռվել ներքին թշնամիների դեմ.
Ցարական ստոր ժանդարմներն ու հլու կամակատարները հարկա-

դրում եյին բանվորի և գյուղացու վորդուն կրակ բանալ իր իսկ
հարազատների դեմ:

Դաժան գեներալների պատժիչ զորախմբերը քշում եյին խեղճ
զինվորներին հեռու, անծանոթ վայրեր, վորպեսզի արյան մեջ
խեղդեն բանվորի և գյուղացու ըմբոստացումները:

Իսկ ինչ եր սպասում զորանոցում մուրճ ու մանգաղից կտրը-
ված պատանուն.

— Տուր ու դմփոց:

Միթե զինվորը մարդ եր, կամ մարդատեղ եր դրվում. նա
«անբան անասուն» եր, սոսկական զինվոր:

Հիշում եք հրապարակների, հաճարակական տեղերի ցուցանակ-
ները.

«Սոսկական զինվորների ու շների մուտքն արգելվում ե»...
Տրամվայների զրուծյունները.

«Սոսկական զինվորներին թույլատրվում ե կանգնել միայն
առաջի և յետևի բաժանմունքներում»:

Ապրանքատար վագոն-
ների վրա գրվում եր՝ տե-
ղավորվում են «8 ձի կամ
40 զինվոր»:

Իսկ ո՞վ եր մտածում
զինվորների կրթության
մասին: Յեվ ինչո՞ւ պիտի
մտածեյին: Կրթված զին-
վորը հին կարգերի աչքի
փուշն եր:

Նրան միայն սովորեցնում եյին.

— Ովքե՞ր են պետութայն ներքին թշնամիները:

— Զհուգները, ուսանողներն ու սոցիալները:

— Ո՞վ ե պետութայն գլուխը:

— Թագավոր կայսրը:

Իսկ ինչպես եյին վարվում զինվորի հետ. տանջում, չար-
չարում եյին որնիբուն:

— Յերկու ժամ վազել տեղում:

Յեվ այս ամենը կատարում եյին խեղճ զինվորները ահագին
պայուսակը շալակած, ավագով ու խիճով լցրած:

Յեվ գիտե՞ք ինչու համար:

Պատիվ չի տվել մեծավորին կամ սրա նման մի ուրիշ բան:
Իհարկե, այս բոլորը համեմատած եյականի հետ՝ հասարակ,

անմեղ բաներ եյին. գլխավորն այն էր, վոր զինվորը նպատակ
չունէր, նա վոչ թե իր հեռավոր տունն ու ոջախն էր պաշտպա-
նում, իր քույրերին ու յեղբայրներին...

Վոչ, նա կռվում էր «թագավորի և հայրենիքի» համար, նա
կռվում էր կալվածատերերի, բուրժուականների, իր վոխերիմ թշնա-
միների իշխանության համար:

Ահա այսպիսի աննպատակ ու անասնական կյանք էր վարում
նախկին զինվորը, «նորին մեծութունների ու գերագանցու-
թյունների» գռեհիկ ու տգետ միջավայրում...

II

ԿԱՐՄԻՐ ԶԻՆՎՈՐԸ.

Այդպես չէ այժմ:

Այժմ կարմիր զինվորը հավասար քաղաքացի յե խորհրդային
հանրապետությունների: Ամբողջ յերկիրը սիրով ու գուրգուրանքով
է վերաբերվում կարմիր զորանոցին:

Մի մտեք յերեկոները զորանոցը:

— Այստեղ, այնտեղ, սեղանի մոտ, ընթերցարանում, թախտի
վրա զբաղված են յերիտասարդները. վորը զրում է, վորը կար-
գում: Շատերն առաջին անգամն են կարդում՝ գիր կապելով: Կար-
միր բանակը—կյանքի և պայքարի դպրոց է:

Կարմիր բանակն ավերիչ հարվածներ է հասցնում անգրագի-
տությանը:

Կարմիր բանակը սերտ կապված է բանվոր դասակարգի հետ...
Տոն որերին գալիս են շեֆերը, փայլում են բանվորուհիների դեմ-
քերը ժպտով, կարմիր թաշկինակները փողփողում են, ընկերա-
բար ձեռները սեղմում—կռում կոփվում է մուրճի, արորի և հրա-
ցանի ամուր դաշինքը:

Յերբեմն ամենահասարակ ընծան՝ թուղթ, մատիտ, բլոկ-նոտ՝
անհուն բերկրանք ու հրճվանք են պատճառում: Մեծ է ժողովրդի
սերը դեպի իր զինված վորդիները:

Իսկ յերեխաների ընծաները կարմիր զինվորներին: Ի՞նչ արժե
մանկական այդ մաքուր, անզավաճան սերը:

Անսպառ ուրախություն է տիրում, յերբ մանուկները
հյուր են գալիս «Կարմիր բանակին»:

Ո՞վ կարող է տոն որերին մոռանալ կարմիր զինվորին:—Վոչ վոք:

Կուլտուրան անսպառ աղբյուրով մտնում է Կարմիր բանակ:
Գնացեք քննությանը—ձեր առաջ կբացվի մի ուսանելի տեսարան:

Ամեն մեկը լավ պատասխաններ է տալիս:

— Ի՞նչպես ուետք է հրամանը կատարել:—

— Առանց ատանման, բայց գիտակցաբար:

Յեթե կարմիր զինվորն անգրագետ է, հեռանում է իբրև գրա-
գետ, լայն աշխարհայացքով, զրբերի մեծ կապոցով և ստեղծա-
գործական արթնացած կարողություններով:

Կարմիր բանակը—կուլտուրայի ոջախ է:

Կարմիր բանակը—կոմունիզմի դպրոցն է:

Կարմիր բանակը—խաղաղության գրավականն է:

Ով այսօր կարմիր բանակն է մտնում, նա արժանանում է
սիրո և հարգանքի, իբրև առաջինը հանրապետության առաջնա-
կարգ վորդիների մեջ:

26. Մայիսի 1-ը.

Դարերով ճնշված բանվոր գյուղացի
ընդթյան ձեռքին տանջվում անտեղի.
հարուստ կուլակներ, հոգեհան դեեր,
բանվորի համար մահվան սարսափներ:

Բայց տես՜ք ինչպես ընկան շղթաներ,
ցարի բռնության գահը կործանվեց.
ցարերի ձուլած շղթաներն ամուր
Կարմիր բանակը ինչպես ջախջախեց:

Յեվ այժմ ազատ անցել ենք գործի.
մենք ենք իսկական տերն աշխարհի
և պիտի գործենք ազատ, համարձակ.
կեցցե՛ հաղթական կարմիր դրոշակ:

27. Կլիմենտ Յեֆրեմովիչ Վորոշիլով.

Ընկ. Վորոշիլովը ծնվել է 1881 թվականին: Նրա հայրը գյու-
ղացի բատրակ էր:

Ընկ. Վորոշիլովը սովորել է ժողովրդական դպրոցում յերկու
ձմեռ:

15 տարեկանից սկսել է աշխատել գործարաններում: Այդ

ժամանակվանից ել սկսվում է նրա հեղափոխական գործունեությունը:

Ցարական կառավարությունը նրան շարունակ հալածել է: Նա շատ անգամ բանտ է նստել, աքսորվել է: Տարիներով պարապ էր մնում. վոչ մի տեղ գործ չէլին տալիս. նրա անունը մոռած էր սև գիրք:

Ընկ. Վորոշիլովը լավ պատրաստված, յեփված, հաստատակամ բայլչեիկ է: Բանվոր ընկերները նրան սիրում ու համակրում էին. զանազան պատասխանատու պաշտոնների և գործերի համար նրան

էին ընտրում հաճախ: Նա իրան հանձնված գործը կատարում էր բարեխղճությամբ:

1918 թվականին ընկ. Վորոշիլովը ընտրվում է Ուկրաինայի ներքին գործերի ժողովրդական կոմիսար: 1919 թվականին նշանակվում է XIV բանակի հրամանատար:

Մինչև 1925 թվականը ընկ. Վորոշիլովը մի շարք չափազանց կարևոր և պատասխանատու պաշտոններ է վարել:

Ընկ. Ֆրունզեյի մահից հետո՝ 1925 թվականի նոյեմբերին ընկ. Վորոշիլովը նշանակվել է ԽՍՀՄ-ի Ռազմա-Հեղափոխական

Խորհրդի նախագահ և ռազմական ու ծովային ժողովրդական կոմիսար:

Ընկ. Վորոշիլովը իր ռազմական ծառայությունների համար պարգևներ և շքանշաններ է ստացել. յերկու կարմիր դրոշի շքանշան, վոսկի զենք, ժամացույց, մարտական զենք:

28. Մ. Վ. Ֆրունզե

(Կենսագրություն)

1925 թ. հունվարի 26-ին Խ. Ս. Հ. Մ. Ռազմա-Հեղափոխական Խորհրդի նախագահ նշանակվեց Միխայիլ Վասիլյևիչ Ֆրունզեն: Միխայիլ Վասիլյևիչ Ֆրունզեն ծնվել է 1885 թվականին: Նրա հայ-

րը գյուղացի յեր: 12 տարեկան հասակում կորցնում է հորը և ստիպված է լինում մասնավոր դասերի միջոցով հոգալ թե իր և թե ընտանիքի ապրուստը:

Միխայիլ Վասիլյևիչ Ֆրունզեյի հեղափոխական աշխատանքն սկսվում է 1904 թվից: Սկզբներում Ֆրունզեն մասնակցում է ուսանողական գաղտնի բանվորական խմբակներում: Միխայիլ Վա-

սխլակիչ Ֆրունզեն իր հեղափոխական աշխատանքի հենց սկզբից դառնում է ընկ. Լենինի համոզված հետևողը: 1904 թվի նոյեմբերին նա աքսորվում է նոյեմբերյան ցույցին մասնակցելու համար:

1905 թվին մասնակցում է Մոսկվայի դեկտեմբերյան ապրտամբությունը: 1907 թվին ձերբակալվում է:

Յարական իշխանությունը ընկ. Ֆրունզեյին յերկու անգամ դատապարտում է մահվան պատժի և միայն 5 անգամ դատելուց հետո նրան դատապարտում են 10 տարով տաժանակիր աշխատանքի: 7¹/₂ տարի անընդհատ նա նստում է զանազան բանտերում: 1915 թվին նա աքսորվում է Սիբիր, ուր շարունակում է հեղափոխական աշխատանքը, վորի համար նորից բանտարկվում է, բայց շուտով փախչում է: 1917 թ. փետրվարյան հեղափոխությունից հետո ընկ. Ֆրունզեն բայկիկներով կուսակցության շարքերում տանում է պատասխանատու զինվորական և քաղաքացիական պաշտոններ:

1918 թվից մինչև 1924 թվը Ֆրունզեն տարբեր բանակների ու ռազմաճակատների հրամանատարն է: Սկզբում նա Կոլչակի դեմ կռվող 4-րդ բանակի հրամանատարն է, հետո արևելյան ռազմաճակատի, այնուհետև Թուրքեստանի ռազմաճակատի:

Ֆրունզեն եր, վոր Կոլչակին նեղը գցեց: Նա մաքրեց Թուրքեստանը սպիտակներից:

1920 թվի ոգոստոսին Ֆրունզեն նշանակվում է հարավային ռազմաճակատի հրամանատար և ջարդում է Վրանգելին: 1924 թվին նա նշանակվում է Խ. Ս. Հ. Մ. Ռազմա-Հեղափոխական Խորհրդի նախագահի տեղակալ և հետո արդեն Ռ.-Հ. Խորհրդի նախագահ:

1925 թվի հոկտեմբերի 31-ին Մոսկվայում սրտի կաթվածից մեռնում է ընկ. Ֆրունզեն:

Նրա անունը միշտ անմոռանալի կմնա Կարմիր բանակի մարտիկների համար:

29. Հանգստանալիս

Ոգոստոսի մի հով ու զուրեկան յերեկո յեր: Յերկու զինվոր նոր էյին վերադարձել սովորական աշխատանքից և վրանում նըստած հանգստանում էյին: Խոսակցությունից իսկույն կարելի յեր հասկանալ, վոր նրանցից մեկը՝ Գևորգը կարդացած, սովորած և շատ բան գիտեցող տղա յե, իսկ Լևոնը գյուղից է յեկել ու իր գութանից ու մանգաղից ավելի ուրիշ բան չի տեսել:

— Գիտես, Լևոն, թե մեր Խորհրդային յերկիրը, վոր ասում ենք Խորհրդային Միություն, ինչքան է:

— Ձե, յես ի՞նչ գիտեմ:

— Այ, ասեմ, միտդ պահիր. մեր Միությունը ամբողջ աշխարհի մի վեցերորդ մասն է. նրանից դենը մեր թշնամի հարուստների տիրապետությունն է:

— Բա ինչի՞ մեր դեմ կռիվ չեն անում, վոր եղբան շատ են ու մեզ թշնամի:

— Ե, չգիտես բա, վոր 3—4 տարի կռիվ արեցին, դեռ մեր յերկրի հարուստներն էլ նրանց միացան. միայն մեր բանվոր ընկերները, մեր Կարմիր բանակը բոլորին հաղթեցին:

— Ձե հա՛... բա ախր նրանք շատ-շատ են:

— Ճիշտ է, շատ են, բայց նրանց յերկրների բանվորներն ու գյուղացիներն էլ մեզ նման աշխատավոր, քրտինք թափող մարդիկ են, նրանք են ժամանակն էլ, հիմի յե մեր կողմն են պահում, դրա համար հարուստների բերանին սանձ է դրած:

— Հա՛, այ հիմի հասկացա: Բա ինչի՞ յե եղպես, ենտեղ էլ կոմմունիստներ ու բժիշներ կան:

— Կան, իհարկե կան. նրանց բանվորներն ու գյուղացիք իրենց կոմ. կուսակցության ղեկավարությամբ միշտ կռիվ են անում իրենց հարուստների դեմ: Յերբ վոր նրանք էլ կապստամբեն ու Խորհուրդներ կուլենան սարքել, կգամ ինձ հետ, գնանք նրանց ոգնելու:

— Գետնի տակին էլ վոր լինեմ, նրանց ձայնը վոր լսեմ, նրանց ոգնություն կհասնեմ,—ասաց վոգևորված Լևոնը:

30. «Թշնամիներ»

1918 թիվն էր:

Կռիվը նոր էր վերջացել: Դեբոյուն լեռների յետևից դեռ դղրդում էյին թնդանոթները: Որը մթնում էր ու ցրտում: Վոտքից վիրավոր Հասանը սողում էր դիակների միջով: Հանկարծ մի տնքոց լսեց. կանգ առավ, ականջ դրեց, թեքվեց դեպի ձախ և տեսավ մի շատ գեղեցիկ յերիտասարդ, մեջքը վիրավոր, ընկած է ու տնքում է: Հասանը խղճաց նրան, մոտեցավ: Յերիտասարդը հայ էր: Արամայիսը,—այսպես էր նրա անունը,—ձեռքով կանչեց նրան և նշանացի հասկացրեց, վոր ուզում է ջուր խմել: Հասանը հասկացավ, իր ջրի ամանը մոտեցրեց նրա բերանին:

Արամայիսը ջուրը խմելուց հետո խորը շնչեց, ուղղվեց, նստեց։
Հասանն ել նրա կողքին նստեց։

— Վերքդ ծածկիր ե, յեղբայր,—հարցրեց Հասանը։

— Այո, շարժվել չեմ կարողանում, կրակ ընկնի պատերազմ
հնարողի տունը։

— Հա, յեղբայր ջան, եդ ասա, եդ,—վոգևորվեց Հասանը,—
ախր յես ինչ գործ ունեմ, վոր իմ գոմն ու մարագը թողել, յեկել
եմ կռիվ։ Դե, գո՛ւ ասա, հայ յեղբայր, դու ինձ ինչ ես արել, վոր
մենք իրար սպանում ենք։

— Ե՛, յեղբայր, բոլորը, բոլորը սուտ բաներ ե. ինչ անգ,
ինչ ազգասիրությո՞ւն... խոսքեր են, դատարկ խոսքեր։ Մեր խմբա-
պետներն ազգի անունով մեզ բերում են իրար հետ կռվեցնում,
իրենք յետ ընկնում... Ե, թիկունքի գեղերումը քեֆեր անում...
Ա՛խ, թե կլավանամ... Յես հիմի ամեն բան հասկացել եմ։

— Յես ել եմ հասկացել... միայն ո՞վ գիտի, մենք կլավանանք։

— Անունդ ի՞նչ ե, յեղբայր։

— Հասան։

— Հա, Հասան աղբեր.—դե, արի մենք յերգվենք, վոր յեթե
լավանանք, յեթե յետ գնանք մեր աշխարհները, ամենքին հաս-
կացնենք, վոր հայ ու թուրք աշխատավոր ժողովուրդներն իրար
թշնամի չեն, այլ բարեկամ։ Մեզ թշնամացնողը, մեզ կոտորել
տվողը մեր կառավարություններն են։

Ու նրանք յերգվեցին։

Արամայիսը լավացավ, յետ յեկավ և իր խոստումը կատարեց.
իսկ Հասանը... չգիտեմ ինչ յեղավ։

31. Պարսկաստանում.

Սահմանն անցնելիս պահակներն առանձին նեղություն չտվին
մեզ։ Նայեցին մեր անցագիրը և թողեցին։

Ճիշտ ե, նրանց վերաբերմունքի մեջ վոչ մի անքաղաքավարի
ու կռապետ բան չկար, բայց ինչ-վոր անդուրեկան, խրտնեցնող
բան կար նրանց խոսակցության ու ձևերի մեջ։

Դրանից հետո ամբողջ քսանյոթ ու ճանապարհորդեցինք Պարս-
կաստանում։ Նրանց ժողովուրդն աշխատասեր ե, գործի ընդունակ,
բայց խեղճ. նրանց կարգերը վերին աստիճանի հետամնաց են, յեր-
կիրն անքաղաքակիրթ։

Յերկիրը բաժանվում ե յերկու մասի—հյուսիսային, վոր գտնը-

վում ե Խորհրդային Միության տնտեսական և կուլտուրական ազ-
դեցության տակ, վորի կենտրոնն ե Թավրիզ քաղաքը, և հարա-
վային, վոր գտնվում ե Անգլիայի ազդեցության տակ Թեհրան մայ-
րաքաղաքով։

Պարսկաստանը հարուստ ե բնական հում նյութերով, բայց
արհեստը, արդյունաբերությունը և քաղաքակրթությունը շատ յետ

են։ Այնտեղ զարգացած ե գորգագործությունը և հատկապես պղտ-
ղաբուծությունը։

Այժմ Պարսկաստանի ժողովուրդն սկսել ե արթնանալ, և կգա
որը, յերբ ինքն իր ձեռքը կառնի իր հարուստ յերկրի կառավարու-
թյունը։

32. Ավոն

Ավոյի տան
մի քընջում
քաղաքական
քչփչում։
Ավոն խելոք
ու արթուն
արձակուրդ եր
յեկել տուն։

Կարելի յեր
հիանալ.
բանի պալյակ
գեներալ
շարդել եյին
բանակում
յերկու գնդի
արանքում։

— Խելքս մի բան
 չի կտրում,
 Ավո, — Սիմոնն ե
 ասում. —
 ել ինչ ֆլան
 ու ֆստան,
 Ռումինիա,
 Լեհաստան:
 Մեր մեջ կռիվ
 ել չկա:
 Հաշտ ենք, բարիչ
 մենք հիմա.
 Ինչ զուռնա յեն
 ել փշում,
 Կարմիր բանակ
 մեզ կանչում:
 Ավոն ասավ.
 — Այ Սիմոն,
 տո՛ կռիվ պոչ,
 չոր լիմոն,
 վախում են չե՞
 վրա գան,
 զլուխները
 տուրը տան:
 Կարմիր բանակ՝
 նրանց մահ.
 վոնց են փախչում,

վահ, վահ, վահ.
 Իսկ թե տրվի
 հրաման,
 վոր գնդերը
 մեր տուն գան,
 են ժամանակ՝
 ել պրծար,
 բայարները
 կառնեն ծայր.
 ենպես բաղնիս
 կտան մեզ,
 վոր հավի պես
 կխաշվես:
 Ել պետքը չե
 եստեղ ճառ.
 նրանց գալուն
 այ պատճառ.
 բայարները
 չեն սիրում
 բանվորական
 պետություն,
 վորտեղ չկա
 ճորտություն,
 վորտեղ բանվոր,
 գյուղացին
 տեր ե դարձել
 իր հացին:

33. Գյուղ ու քաղաք — ուժը հավաք

Գյուղից քաղաք են տանում — հաց, միս, յուղ և ուրիշ սննդա-
 մթերքներ: Քաղաքը պետք ունի գյուղի զանազան ապրանքների՝
 վուշի, կանեփի — քաթան պատրաստելու, բազմազան — շաքար շինելու
 և այլն:

Քաղաքից գյուղ են փոխադրվում — շաքար, աղ, ասեղներ, թել,
 յերկաթ, մեխ և այլ ապրանքներ:

Գյուղի համար ել շատ բան ե պետք — գութաններ, փոցիներ,
 գերանդիներ, մանգաղներ և զանազան մեքենաներ, վորոնցով շուտ
 ե գործ տեսնվում:

Քաղաքում գրագետներն ավելի յեն: Այնտեղ բարձրագույն
 դպրոցներ ել կան, վորտեղից դուրս են գալիս գյուղատնտեսներ,
 յերկրաչափներ, ճարտարապետներ և ուրիշ շատ տեսակի մասնա-
 գետներ:

Քաղաքում են տավում գրքեր, որացույցներ, լրագիրներ և
 ամսագիրներ: Դրանցից ե վոր իմանում ենք, թե ինչպես պիտի
 ուղղենք մեր կենցաղը, ինչպես գիտությունը գործ դնենք մեր ոգ-
 տին: Դրանք հարկավոր են քաղաքին ել, գյուղին ել:

Քաղաքը չի կարող ապրել առանց հացի և ուրիշ սննդամթերք-
 ների. գյուղը ևս առանց քաղաքի անճարակ ե. մի յերկու տարի
 զլուխ կպահի, բայց հետո փայտով պետք ե վարի, ցանի:

Գյուղ ու քաղաք — ուժը հավաք:

34. Ոգնի՛ր կոոպերատիվի զարգացմանը

Մեզանում աշխատավորների իշխանություն ե, բայց առևտու-
 րը դեռևս բոլորովին պետության ձեռքը չի անցել:

Յերբ ամբողջ առևտուրն անցնի կոոպերատիվներին, այն ժա-
 մանակ ապրանքներն ավելի եժան կլինեն:

Կոոպերատիվը ուժեղ ե իր անդամների շնորհիվ. դրա համար
 պետք ե հաճախես կոոպերատիվի ժողովները, ոգնես նրան թե
 խորհուրդներով, թե գործով:

Միտդ պահիր հետևյալը.

1. Կոոպերատիվի վարչության համար չաբչիներ և կռակներ
 չընտրես:

2. Ամեն ինչ գնիր կոոպերատիվից, վոչինչ՝ մասնավորից:

3. Ինքդ անդամագրվիր և կանոնավոր վճարիր քո անդամութեամբ վճարը:

4. Գիտցիր, վոր կոտպերատիվը իր շահածը չի կրկնապատկում:

5. Հետևիր, վոր կոտպերատիվում գրքեր ևս ծախվեն հասարակ վոր անգրագետներէ համար:

Հ ա ղ Ե յ . — Կոտպերատիվի անդամ ես թե վոչ. գրեցեք տեղական կոտպերատիվ խանութի անունը և հասցեն.
Կազմեցեք ձեր ամսական ծախսերի ցուցակը.
Համեմատեցեք կոտպերատիվի գները շուկայի գներէ հետ:

35. Ջրի կաթիլի ճանապարհորդութիւնը

I

— Ա՛խ, ինչպէս կուզեմ վերև բարձրանալ, վերև, շատ վերև, են սարի գլուխը, են ամպի մօտը, արևի քով, աստղերին հասնել, — ասաց մի կաթիլ:

— Յես ել եմ ուզում, յես ել, — ձայն տվին ծովից շատ կաթիլներ. — վերև բարձրանալ, վերևից նայել, թե ինչ կա այստեղ յերկրի վրա: Ենտեղից տեսնել սարեր, ձորեր, անտառներ, դաշտեր, քաղաքներ, ծովեր: Ա՛խ, ինչ լավ կլիներ:

II

Արևը լսեց, տաք ճառագայթներ ուղարկեց, ջրի կաթիլներին վերև կանչեց: Մեր կաթիլները քիչ-քիչ տաքացան, անտեսանելի գոլորշի դարձան, վերև բարձրացան:

Նրանք շատ, շատ բարձրացան, սարերից ել վերև, ամպերին մոտեցան:

— Եստեղ ինչ ցուրտ է, — ասաց մի կաթիլ և կուչ յեկավ. — վերևում դժվար է ապրել:

— Այո՛, այո՛, — ձայն տվին ամենքը. — ինչ լավ կլիներ, ամառվա պէս ներքևում լինելինք:

III

Արևը լսեց. ցուրտ քամի ուղարկեց: Գոլորշիները ցրտից կուչ ու ձիգ արին, իրար մոտեցան, կամաց-կամաց սեղմվեցին իրար և տեսանելի ամպ դարձան:

— Ի՜նչ մութ ամպեր են, — ասացին մարդիկ ներքևում:

— Ես ինչպէս ցուրտ եմ, ինչ պաղ քամի յեմ, — ասացին ամպ դարձած գոլորշիները, ավելի իրար մոտեցան, նորից կաթիլներ դարձան:

IV

— Բարև ձեզ, բարև, սիրելի ընկերներ, — ասացին կաթիլները իրար: — Ա՛յ, հիմա լավ է: Ի՜նչ լավ յեղավ, վոր ելի կաթիլ դարձանք:

— Ի՜նչ լավ անձրև է գալիս, — ասացին մարդիկ յերկրի վրա: Խուփ-խուփ կաթիլներ գոռում-գոչյունով ներքև են վազում, հողը պատառում, ծաղիկ ու ծառ արմատախիլ անում և առաջ գնում:

V

— Ի՜նչ սոսկալի հեղեղ է, — ասացին մարդիկ:

— Յես շտապում եմ, շուտ ճամպա տվեք, — ասում էր հեղեղը և առաջ գնում:

Այսպէս նա շատ առաջ գնաց, հասավ մեծ գետին:

Հեղեղն այստեղ շուտով կուլ գնաց ու սկսեց գետի հետ հանդարտ հոսել:

Մեր կաթիլներն այսպէս վերջապէս հասան ծովին՝ իրենց մօր գիրկը:

— Բարով յեկաք, իմ կաթիլներ, — ասաց ծովը և գրկեց նրանց:

36. Լեհական գործարանում

Գործարանից բարձր, կեղտոտ ու ծանր սավանի նման կախված էր յերկինքը: Մանրահատ անձրևը թրջում էր կեղտոտ պատերը: Ջուրը ներս էր մտնում գրասենյակ և վողողում պատուհանի փողին:

Չորս յերեխայի առաջ հրելով, գրասենյակը մտավ մի կին:

— Որհնվի աստծու անունը, — շնչաց նա, նայեց գրասենյակներին մոտից բարձրացրած գլուխներին և խոնարհվեց գործարանի կառավարիչ Բորովեցկու վոտքերի առջև: Բորովեցկին ավելի մոտ էր կանգնած և ազդու արտաքին ուներ:

— Վողորմած, գթած աղա, յես ամուսնուս գործի պատճառով եմ յեկել. մեքենան նրա գլուխը պոկեց, հիմի յես, թշվառ վորբս, յերեխաներիս հետ, աղքատ գրության մեջ եմ: Յեկա այստեղ խընդ-

ընկու, աղա ջան, վոր վողորմաք ինձ . . . խար մեքենան ամուսնուս
զլուխը պոկեց, վողորմած աղա:

Ու նա նորից ընկնելով Բորովեցկու վոտքերը, սկսեց լաց լինել:
— Դուքս կորի, եստեղ այդպիսի գործերի տեղ չի, — աղաղակեց
գրասենեկապետ Շվարցը:

— Կով, կամաց, — գերմաներեն շնջաց նրան Բորովեցկին:

— Ներողություն. բայց արդեն վեց ամիս է նա դադար չի տա-
լիս. մեր բոլոր գրասենյակներն ու բաժանմունքներն է վազում:
Վոչ մի կերպ նրանից ազատվել չի լինում:

— Ինչո՞ւ վերջ չեն տվել սրա գործին:

— Դեռ հարցնում ել եք: Են սրիկան դիտամա՞ք գլուխը դրել
եր անիվի տակ. նա չեր ուզում աշխատել, նա ուզում էր կողոպ-
տել մեր գործարանը: Ու հիմի մենք պետք է վճարե՞նք նրա կնոջն
ու լակոտներին:

— Ա՛խ դու զգվելի, ի՞մ յերեխաներն են լակոտներ, — աղաղակեց
կինը կատաղած և հարձակվեց Շվարցի վրա: Սա սեղանի յետևն
անցավ:

— Կամաց, ա՛յ կնիկ, Հանգստացիր. յերեխաներիդ ել հանգստա-
ցրու, վոր չգոռան. — ասաց նա վախեցած, ցույց տալով յերեխաներին,
վորոնք մոր փեշերից կալած գոռում էին:

— Վողորմած աղա ջան, ա՛յ, աշխանից սկսած շարունակ ման
եմ գալիս, շարունակ խոստանում են, բայց բան չեն տալիս: Ման
եմ գալիս, խնդրում եմ, շարունակ խաբում են ու շան նման դուրս
վռնդում:

— Հանգստացեք, եսոր յես կխոսեմ մեծ աղայի հետ. մի շաբ-
թից հետո յեկեք. — ասաց Բորովեցկին գլխիցը հեռացնելու համար:

37. Ապրողների համար

Յոթանասուն տարեկան ծերունին պարտեզի մեջ տանձի ու
խնձորի ծառ եր տնկում: Շատ աշխատելուց խեղճը քրտնել, շուր
եր դառել:

Մի յերթատարդ տեսավ ծերունուն և ասաց. «Ծերուկ, ինչո՞ւ
յես իզուր նեղություն քաշում, ինչո՞ւ յես տանջվում, չարչար-
վում. մինչև այդ ծառերն արմատ բռնեն, մեծանան, պտուղ տան,
դու կմեռնես»:

— Իհարկե կմեռնեմ, — պատասխանեց ծերունին, — բայց ինչ-
պես յերևում է՝ դու կարծում ես, թե մարդ միայն իր համար պի-

տի աշխատի: Վոչ, վորդիս, ուրիշների համար ել պիտի մտածենք
Ահա, տնկում եմ այս ծառերը. թող սրանք մեծանան, պտուղ տան:
Թող յես մեռած լինեմ, ի՞նչ անենք. — թող ուրիշներն ուտեն:

38. Արևը

(Մոտիկ անցյալից)

Լսեցեք, ընկերներ, յես կպատմեմ ձեզ իմ վոսկեհեր աղջկա
մասին:

Նա հիվանդ էր:

Բժիշկը մտավ մեր բնակարանը, տխուր նայեց չորս կողմը,
նայեց աղջկա ու ասաց.

— Խոնավ է, պետք է փոխեք ձեր բնակարանը, արևով սե-
նյակ պետք է ճարեք:

Ու յես գնացի արև փնտռելու: Շատ հեռու գնացի ու, վեր-
ջապես, գտա մի արևով սենյակ: Բայց յերբ վերադարձա, աղջիկս
ինձ կանչեց, ձեռք բռնեց ու փակեց աչքերը:

Կարմրած ու ցամաքած աչքերով գնացի արևի մոտ ասացի.

— Հղոր արև, մի մեծ բողոք ունեմ քո դեմ. ինչո՞ւ դու մի
շողք անգամ խնայեցիր իմ աղջկան ու թողիր, վոր նա առանց ար-
և մեռ. դու սպանեցիր նրան:

— Վոչ, — ասաց արևը տխուր դեմքով. — յես մեղավոր չեմ. —
գնա, հայտնիր ամբողջ աշխարհին, վոր վերևի հարկը խեց արևի
շողքերը, ստվեր ձգեց ներքևի հարկի վրա ու սպանեց քո վոսկե-
հեր աղջկան...

39. Բանջարանոցի ոգուտը

Բանջարանոցը պահանջում է աշխատանք և գիտություն:
Բանջարանոցի համար լավ հող է պետք, ուժեղ պարարտացում,
ջուր և լավ գործիքներ:

Բանջարանոցը պիտի պատրաստել աշունքվանից:

Մի կոկիկ բանջարանոց կարելի յես սարքել 80 մարզից, յու-
րաքանչյուր մարզը 1¹/₂ արշին լայնության և 10 սաժեն յերկա-
րության: Ամեն մարզին 1 սալ գոմի աղբ պիտի տալ:

Գլուխ կադամբ 1 մարզը տալիս է 100 գլուխ՝ 5 կոպեկ ար-
ժողությամբ յուրաքանչյուրը:

Մի մարզը տալիս է 5 ուլբլի ոգուտ:

Մի մարզից 3 փութ սելս ե ստացվում փութը 2 ուրլի. ուրեմն մի մարզից 6 ուրլի:

Մի մարզից 2000 հատ վարունգ ե ստացվում. 100-ը 2 ուրլի. ուրեմն մարզից 4 ուրլի:

Բողղը ցանում են մարզի կողքերին. մի մարզը 50 կոպեկի բողղ միշտ տալիս ե:

Հարցեր.— Կաղմեցեր աղյուսակ ձեր սերմած բանջարների. վերքան եք հավաքում, վերքան ծախում ե վերքան թողնում ձեր տնտեսություն համար:

40. Կարտոֆիլ

Մեղանից 100 տարի առաջ գյուղացիք կարտոֆիլին ստանի խնձոր անունն էյին տալիս ե նրա ուտելը մեղք համարում:

Այժմ տեղեր կան, վոր գյուղացու հողի մեծ մասը կարտոֆիլին ե բռնում:

Կարտոֆիլ տնկելը շատ ոգտավետ ե: Մի գեսիատին կարտոֆիլը 3—4 անգամ ավելի ոգուտ ե տալիս, քան հացահատիկը: Կարտոֆիլին պետք ե ուժեղ, թեթև ե մաքուր հող:

Կարտոֆիլի հողը լավ մշակում են ե տնկելուց հետո շարունակ քաղհանում, փխրացնում են:

Հաջորդ տարում կարտոֆիլի հողը շատ հարմար ե հացահատիկ ցանելու, վորովհետև անպետք խոտերը քաղհանվել են: Կարտոֆիլի հողը պարարտացնում են մոխրով: Կարտոֆիլից պատրաստում են ալյուր, շաքարաջուր, ոսլա:

41. Բամբակ

Հայաստանը բամբակ ցանելու լավ շրջաններ ունի: Յերևանի գավառում— Դամարլու, Հրազդան, իսկ Եջմիածնում՝ Ղուրդուղուլի, Զանգիբասարի ե Սարգաթաբադի շրջանները:

Պատերազմների շնորհիվ բամբակի արդյունաբերությունը ընկավ: Այժմ, յերբ բանվորն ու գյուղացին կպել են շինարար աշխատանքի, պետք ե մեծ չափով բամբակ ցանել:

Ունենալով մեծաքանակ բամբակ՝ մենք հացի կարիք չենք զգա: Խորհրդային Ռուսաստանը հաց շատ ունի, բայց բամբակ չու-

նի: Յերբ մենք բամբակ ունենանք, ամեն ինչ կունենանք՝ հաց՝ հաղնեղիք, մեքենաներ, մանգաղ, գերանդի ե այլն:

Այդ ամենն ել իրենց վտարով կգան բամբակի մոտ:

Բամբակը թանգացել ե թե Խորհրդային Ռուսաստանում ե թե ամբողջ աշխարհում, իսկ հացն եժանացել ե, ուրեմն այժմ ձեռնտու յե բամբակ ցանել ե վոչ թե ցորեն:

Ինչ կարելի յեր ձեռք բերել պատերազմից առաջ մի փութ բամբակով՝

Ցորեն 12 փութ,

կամ չիթ 70 արշին,

« նավթ 10 փութ

« աղ 30 փութ:

Ահա թե ինչու Հայաստանի բամբակագործություն կոմիտեն աշխատում ե բամբակի ցանքսերն ավելացնել:

42. Բերքի տոնը

Ինչ եմ անում
վոսկի, արծաթ,
տոպրակներով
թուղթ, ստակ.

յես թե ունեմ,
թիկունք ունեմ,
յես կուռ ունեմ,
կուռ զաստակ.

յես հող ունեմ,
յես ջուր ունեմ,
ճակտի քրտինք,
վար-վաստակ.

ձեռքիս տոնն ե,
բերքիս տոնն ե,
պիտի փայլի
աշխատանք,

յերգիս տոնն ե,
փառքիս տոնն ե,

առատ սեղան
պիտ բանանք:

Մժեղ, մըջյուն,
մեղու, թռչուն
իմ դաշտերի
բարեկամ,

յեկեք նստեք
իմ սեղանին,
շատ եմ խնդրում
ես անգամ:

Մաճ ու մաճկալ,
յեզ ու գոմեշ,
պողպատ մանգաղ,
սուր գերանդի
դաշտի մեջ,

արտում հնձած,
կալում ծեծած,
թոնրում թխած

փափուկ հացը
տաշտի մեջ:

սոխ ու սխտոր,
սեխ, ձմերուկ,
դդուժ, վարունգ
թաղի մեջ,

տանձ ու խնձոր,
նուռ, սերկևիլ,
նուշ, դեղձ, խաղող
բաղի մեջ

իմ Մանանը
գլխին դրած՝
տուն ե բերում
մաղի մեջ:

Բերքիս տոնն ե,
փառքիս տոնն ե,
սլիտի գովենք
խաղի մեջ:

43. Բան չմնաց խեղճ ռամիկին

Որն ե հասել.
գեղջուկ, ռամիկ
արտն են հնձել,
հունձը փնջել,
բերել կախել:
Ու կալի մեջ
դիզել շեղջ-շեղջ
վոսկի ցորեն:
Շարան-շարան
յերկնուց իջան
հավք ու թռչուն,
ծլվաքին
շուրջը կալին
ու բաժերնին
առան, թռան...

Յեկավ պարոն իր արտատեր,
կիսեց տարավ ցորենի շեղջ:
Իրար հետնուց յեկան հասան
թե գեղապետ
ու վարդապետ,

տերտեր, ժամհար,
պարտքի դիմաց,
ժամի համար,

հարկի դիմաց,
սրբի համար
առան տարան
իր աչքի լույս
վոսկի ցորեն:
Բան չմնաց խեղճ ռամիկին՝
լոկ ծեղ ու կուտ կալատակին:

44. Կարմիր յերգում

Հանդիսավոր խոսում բանվորա-գյուղացիական
Կարմիր բանակը մտնելիս:

1. Յես, աշխատավոր ժողովրդի զավակս, Սոցիալիստական
Խորհրդային Հանրապետությունների Միության քաղաքացիս, բն-
դոնում եմ բանվորական և գյուղացիական բանակի զինվորի կոչումը:

2. Սոցիալիստական Խորհրդային Հանրապետությունների Միու-
թյան և ամբողջ աշխարհի աշխատավորության առաջ յես պարտա-
վորվում եմ պատվով կրել կարմիր զինվորի կոչումը, ուսումնա-
սիրել ռազմական գործը և աչքիս լուսի պես պահպանել ժողովրդ-
դական և ռազմական գույքը փչացնելուց և հափշտակումից:

3. Յես պարտավորվում եմ խստիվ և անշեղ պահպանել հե-
ղափոխական կարգապահությունը և առանց առարկություն կատա-
րել բանվորական և գյուղացիական կառավարության իշխանու-
թյամբ նշանակված հրամանատարների բոլոր հրամանները:

4. Յես պարտավորվում եմ հեռու մնալ և հեռու պահել բն-
կերներիս այն բոլոր արարքներից, վորոնք վարկաբեկում են Սո-
ցիալիստական Խորհրդային Հանրապետությունների Միության քա-
ղաքացու արժանապատվությունը և իմ բոլոր գործողություններն
ու մտքերն ուղղել բոլոր աշխատավորների ազատագրման մեծ նպա-
տակին:

5. Յես պարտավորվում եմ բանվորական և գյուղացիական
կառավարության առաջին իսկ կոչին դուրս գալ պաշտպանելու Սո-
ցիալիստական Խորհրդային Հանրապետությունների Միությունն
ամեն տեսակի վտանգներից և նրա բոլոր թշնամիների վտանգու-
թյուններից, ինչպես և Սոցիալիստական Խորհրդային Հանրապե-
տությունների Միության ժողովուրդների յեղբայրության և սո-
ցիալիզմի գործի համար մղած պայքարում չխնայել իմ ուժերը և
նույնիսկ կյանքս:

6. Յե՛վ յեթե յես չար մտադրությամբ հրաժարվելու լինե՛մ ի՞մ
այս հանդիսավոր խոստումից, թող ինձ վիճակվի ընդհանուրի ար-
համարհանքը և թող պատժի ինձ հեղափոխական որե՛նքի անողոր
ձեռքը:

45. Ինտերնացիոնալ

Յելի՛ր, ու՛մ կյանքը անիծել ե,
ով ճորտ ե, մերկ ե և ստրուկ.
արդեն վառվում են մեր սրտերը,
արդեն կռվի յենք մենք ձգտում:

Սա յե մեր վերջին կռիվը
և պայքարը մեր հին,
Ինտերնացիոնալը
աշխարհը կը փրկի:

Սյս հին աշխարհը կը քանդենք մենք
մինչև հիմքերը և հետո
մեր նոր աշխարհը կը շինենք
մենք, ուր վոչ ստրուկ կա, վոչ դժգոհ:

Սա յե մեր վերջին կռիվը... (կրկնել)

Վոչ վոք չի տա մեզ ազատություն —
վոչ խենթ հերոսը, վոչ արքան.
մենք պետք ե մեր ազատությունը
խլենք մեր ձեռքով սեփական:

Սա յե մեր վերջին կռիվը... (կրկնել)

2013

3258

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0060692

